

Lynne Segal
*Kvinnors politiska memoarer:
Generationstillhörighet och det
feministiska arvet*

De olika sätt på vilka kollektiva kamper lämnar sina avtryck i historien blir ofta synliga först långt efter det att de har lett till segrar eller nederlag. Det komplexa arv som historiska strider lämnar efter sig tenderar dessutom att göra gränserna mellan framgång och nederlag mindre tydliga. Det var först när jag skrev mina egna politiska memoarer, *Making trouble: Life and politics*, som jag insåg hur lite den andra vågens feministerna faktiskt visste om vad som hade upprätthållit de politiska gemenskaper mellan kvinnor som föregick den feministiska rörelsens återkomst vid 1960-

talets slut.¹ Vänsterns uppgång och fall är nämligen också relevant för kvinnors idéer och aktivism. Framväxten av nittonhundratalets socialistiska rörelser och det arv som de lämnade efter sig hade stor betydelse för kvinnor. Det var konfrontationen med den »socialistiske mannens« röst som utlöste stora delar av den andra vågens feministiska motstånd. Mindre tydligt för oss då var att denna erfarenhet även inspirerade oss i våra jämlikhetssträvanden. När jag här reflekterar över hur generationserfarenheter överförs, läggs stor vikt vid de motstridiga politiska reflektionerna hos

---

1. Lynne Segal, *Making trouble: Life and politics* (2007).

fyra kvinnliga aktivister, alla verksamma under decennierna före 1970-talets feministiska rörelse: Yvonne Kapp, Doris Lessing, Simone de Beauvoir och Sheila Rowbotham.

Den goda kommunisten

Vid 86 års ålder skrev och färdigställde Yvonne Kapp år 1989 sin självbiografi *Time will tell*.² Hon är medveten om det frestande i att breda ut sig i en självbiografi men skriver också slagfärdigt om den tillfredsställelse som ett sådant skrivande ger. Efter skildringen av en traditionell uppväxt under den edwardianska eran följer en livfull redogörelse för engagemanget i 1900-talets politiska liv. Kapp föddes i en välbärgad tysk-judisk familj i London 1903, uppfostrades till »lady« och förblev under hela sitt liv elegant, bildad och förfinad till sättet. Samtidigt var hon i över sextio år en »god kommunist«.

Kapps memoarer handlar om hennes resa genom Bloomsburys bohemiska och sexuellt frigjorda miljöer och den parisiska *chic couture*-kulturen under 1920-talet, hennes arbete med baskiska och judiska flyktingar på 1930-talet (då hon också gav ut fyra framgångsrika romaner under pseudonymen Yvonne Cloud), hennes tid som enda kvinna i den brittiska fackföreningsrörelsens inre kärna under 1940-talet samt fältarbetet i Londons East End efter kriget.

Memoarerna handlar vidare om den tid som därpå följde med bearbetningar och översättningar av Bertholt Brecht och andra kommunistiska författare. Denna följdes av ett årtionde av materialinsamling och författande av den spränglärda och mycket uppskattade tusensidiga biografien om Eleanor Marx, ett verk som Kapp slutförde när hon var i sjuttioårsåldern. Parallellt med allt detta uppfostrade och försörjde Kapp sin dotter, oftast på egen hand. Hon var även involverad i invecklade triangeldramer med män och kvinnor, innan hon år 1936 blev aktiv i det brittiska kommunistpartiet. Som ett känsligt men också rebelliskt barn hade hon redan tidigt i livet hamnat i konflikt med sin mycket dominanta mor, en kvinna som enligt Kapp hade en kolonialadministratörs egenskaper men endast två barn och en liten skara tjänstefolk att härska över. Ställd inför föräldrarnas stränga regler kom hon under tonåren att överväldigas av en »kvävande känsla av orättvisa«. Denna känsla förstärktes när hon i synagogan upplystes om sin »grundmurade underlägsenhet« och pojkarna där tackade Gud för att de inte hade blivit skapta till kvinnor: »Det uppenbarades för mig det skamliga i herrens ljumma uppskattning av sin kvinnliga skapelse«.³

Under de sena tonåren rymde hon hemifrån och gifte sig efter ett år med

2. Yvonne Kapp, *Time will tell* (2003).

3. *Ibid*, s 34.

Edmond Kapp, en tretton år äldre judisk musiker. Detta ledde till en brytning med föräldrarna som bestämt satte sig emot giftermålet: »Den så omtalade generationsklyftan efter andra världskriget var ingenting i jämförelse med den avgrund mellan yngre och äldre som öppnades av den tidigare striden [första världskriget], då alla värderingar, sanningar, beteendemönster och sociala normer var stadda i förändring«. ⁴ Kapp bejakade under en tid 1920-talets bohemiska tillvaro bland intellektuella och konstnärer i Bloomsbury. Hon accepterade sin mans tillfälliga förbindelser med andra kvinnor, även efter dotterns födelse 1924, men inte utan att emellanåt drabbas av depression. Sextio år senare konstaterar Kapp att ingen i denna bohemiska värld »hade en tanke på att hjälpa en ung mor«. När hon intervjuades av den feministiska historikern Sally Alexander i början av 1980-talet anförtrödde hon henne (under muntra skratt): »Jag måste erkänna att jag var väldigt olycklig [...] ensam med ett litet spädbarn [...] det var inte särskilt bra.« ⁵ Kapp berör flyktigt sina egna sexuella begär och erfarenheter och hur hon efter puberteten upptäckte att »hon blev starkt känslomässigt och erotiskt uppeggad av människor av båda könen«. ⁶ Detta gjorde att hon passade

väl in i bohemlivet och hon hade relationer med både »Bloomsbury-dandyer« som Quentin Bell och framstående kvinnor som Nancy Cunard.

De växande farhågorna inför den ökande arbetslösheten och fattigdomen samt de hotfulla fascistiska regimerna i Europa kom dock snart att fördunkla det glada tjugotalets vilda uppträden och lättsinniga hedonism. Som så många andra i hennes liberala, bohemiska omgivning började Kapp läsa Marx och intressera sig för kommunismen och den ryska revolutionen. Vid denna tidpunkt uppfattade många kommunismen som den enda möjligheten att besegra de hot som fattigdomen tillsammans med fascismen innebar. Det var 1930-talets historiska katastrofer som gjorde att det politiska livet, snarare än litteraturen, estetiken, moderskapets krav eller de romantiska eskapaderna, kom att bli Kapps främsta passion, en mittpunkt och källa till mening i hennes liv. Hon gick med i det brittiska kommunistpartiet 1936. Det påföljande året tillbringade hon med arbete bland Londons fattiga, insamling av pengar till stöd för den republikanska regeringens kamp mot Franco i Spanien och organisering av en konsert i Albert Hall med kravet att Storbritannien skulle ta emot baskiska

---

4. Ibid, s 34.

5. Kapp citerad i Sally Alexander, *Becoming a woman and other essays in 19th and 20th century feminist history* (1994), s 189.

6. Kapp (2003), s 59.

flyktingbarn. Från och med denna tid fann hon en aldrig sinande motivation i både det praktiska arbetet och partimedlemmarnas kamratskap. Med undantag för en kort period under 1940, då medlemskap i kommunistpartiet var förbjudet vilket ledde till att hon förlorade sitt arbete, var hon fullt sysselsatt med dessa uppgifter. År 1941 (då Sovjetunionen var allierade med Storbritannien) fick hon arbete som forskningssansvarig för fackförbundet för hantverkare och ingenjörer, Amalgamated Engineering Union. I sina memoarer skriver hon skämtsamt om hur hon handskades med de fördomar och den fientlighet som mötte henne i egenskap av kvinna i denna de manliga arbetarnas chauvinistiska högborg.

Kapp förblev kommunist under resten av sitt liv, men skriver också om sina kval och om behovet att omvärdera allt efter det att Chrusjtjov 1956 avslöjade stalinismens grymheter. I sextioårsåldern blev hon amatörhistoriker och inledde den forskning om Eleanor Marx som kom att ta tio år av hennes liv i anspråk. Kapps till synes eviga optimism illustreras av att hon avslutar sina memoarer med att välkomna de förändringar i Ryssland som inleds med Gorbatjov. Hon styrks av tanken att på sin ålders höst ha fått erfara att trots »de till synes plötsliga och dramatiska sprången går historien orimligt långsamt framåt«, men tillägger snabbt

att »kärleken till rättvisan och tron på människans utvecklingspotential är orubbliga«. ⁷ Jag drar en något mindre optimistisk slutsats efter läsningen av Kapps memoarer. Varken historien eller människornas jämlikhetssträvanden befinner sig i någon ständig rörelse framåt. Men vid vissa tillfällen i historien, under särskilda omständigheter, blir en del människor för evigt övertygade om att rättvisa och ett bättre liv för alla är möjligt att uppnå.

Trots sin politiska och humanitära övertygelse och sin kamp för lika lön för kvinnor, förblev Kapp djupt skeptisk mot och avskärmad från den andra vågens feminism, även om hon inte alls var fientligt inställd till den. Hon uppmärksammade kvinnors sociala och kulturella underordning och under sitt långa liv fick hon erfara de särskilda förödmjukelser och umbäranden som var kvinnans lott. Ändå betraktade hon inte dessa som specifikt politiska frågor. Memoarerna röjer bara till viss del hennes känslor. Hon berättar rättfram om bohemlivets fördelar och risker. Men så fort hon lämnat frivoliteten bakom sig (och varje känsla av tillfredsställelse över de fyra framgångsrika romanerna) till förmån för partimedlemskap överskuggar politikens allvar hennes privatliv, som om de två nödvändigtvis stod i motsats till varandra. Hennes homosexualitet tillmätts ingen betydelse. Hennes relation med Margaret Mynatt

7. Kapp (2003), s 288.

– älskarinna, kamrat och samarbetspartner i över fyrtio år – liksom det senare förhållandet, efter Mynatts död, med Betty Lewis, förblir höljda i dunkel.

På tvärs med 1970-talets feminism identifierade sig Kapp aldrig *som* lesbisk. Detta bidrog till att feministerna blev reserverade och att hon höll sig på avstånd. Vid sitt möte med Sally Alexander gjorde hon denna förskräckt med den provocerande frågan: »Varför hatar ni flickor män? Vad är det för hemska saker som männen har gjort er?»⁸ Hon krävde också att alla omnämnanden av hennes sexualitet eller andra delar av hennes privatliv skulle utelämnas i Alexanders memoarer. Som tur var framträdde hon mer öppet då hon själv några år senare skrev sina memoarer – hennes ålder och insikten om de förändringar som feminismen åstadkommit hade gett henne en större frihet. Personligen håller jag inte med de feminister som kritiserat Kapp för att ha osynliggjort de glädjeämnen och faror som hennes ovanliga liv fört med sig. Hon identifierade sig trots allt inte heller specifikt som jude (hon var den enda juden i sin privatskola och förlorade släktingar i förintelsen), inte heller som ensamstående mor eller som kvinna i fackföreningsrörelsens manliga värld. Det råder ingen tvekan om att dessa erfarenheter präglade henne. Men samtidigt var dessa bara inslag i det som för henne var det huvudsakliga

– identiteten *som* kommunist i kampen för en bättre värld. Tiden var ännu inte mogen för ställningstaganden i privatlivets politik; detta skulle komma att föra med sig sitt eget dilemma.

Kvinnors omtvistade arv

Det är inte ovanligt med äldre män inom vänstern som ger feminismen skulden för socialismens sönderfall. Kapps memoarer åskådliggör att också de övertygade kvinnliga kommunisterna eller militanta socialisterna i generationen före mig – fastän de ställde sig bakom kravet på lika lön – ansåg att personliga angelägenheter skulle åsidosättas till förmån för politikens krav, som om dessa med nödvändighet stod i strid med varandra. De som förblev dissidenter under 1900-talets mitt, inklämda mellan den första och den andra vågens feminism, hämtade sällan inspiration från eller kände någon speciell solidaritet med andra kvinnor. Några förblev det kommunistiska partiet trogna även efter 1930-talets glansdagar, medan andra försökte finna sig till rätta inom det brittiska Labourpartiet. Endast ett fåtal kvinnor gjorde uppror inifrån, men inte alltid genom att identifiera sig som feminister. Ingen belyser denna motsägelsefulla position lika väl som Doris Lessing.

Ironiskt nog är Lessing, trots att hon uttryckligen tog avstånd från den andra vågens feminister, den före detta

8. Alexander, s 184.

kommunist som främst har fångat deras intresse. Lessing föddes i Persien 1919 och gick som ung kvinna med i en kommunistisk grupp i Sydrhodesia under 1940-talets första hälft. Efter ankomsten till London återvände hon under en period i början 1950-talet till kommunistpartiet. Enligt egen utsago formades Lessings politiska värderingar på ett avgörande sätt då hon i sin ungdom läste *Farmen i Afrika*, skriven 1883 – alltså mer än en generation tidigare – av den sydafrikanska socialisten, rösträttsaktivisten, fredsaktivisten och föreläsaren för fredlig samlevnad mellan raserna Olive Schreiner.⁹ Att hon blev kommunist förklarar hon med »tidens anda« och mötet med många judar som flytt fascismens Europa.¹⁰ Utöver tidsandan var Lessings ställningstagande också ett resultat av hennes vilja att undkomma det öde som drabbat kvinnor i hennes omgivning; inte bara den bittra engelska modern, som alltid känt sig isolerad och övergiven i sin exil på den rhodesiska landsbygden, utan också de frustrerade husmödrar hon kommit i kontakt med under sin uppväxt. Hon »vägrade helt enkelt«, skrev hon senare, att bli en av dessa »tjätiga vita hemmafruar«. ¹¹ Men hon var inte någon typisk partimedlem. Detta visade

sig inte minst genom hennes ihärdiga intresse för kopplingen mellan det personliga och det politiska. Till skillnad från de flesta politiska memoarer fylls Lessings självbiografier, *Under huden* och *Vandra i skugga*, av reflektioner kring sex, åtrå, relationer, ensamhet, vilshenhet och sorg.¹² Trots att hon ofta utgick från de perioder då hon själv var aktivt politiskt engagerad, vittnar hennes utvecklade politiska idéer om att det varken var klarsynthet i världspolitiska spörsmål eller skildringar av dem som stred för rättvisa som utgjorde styrkan i hennes författarskap. Det som gjorde henne unik var i stället den djupt personliga rösten, i såväl romaner som självbiografier.

Förutom hennes böckers litterära kvaliteter var det Lessings engagemang för kvinnors utsatta position, bland annat genom manliga partners svek, som gjorde henne populär bland andra vågens feminister. Hela hennes författarskap kretsar kring kvinnolivets olika faser: motsträviga döttrar till stränga, krävande och olyckliga mödrar; uttråkade fruar till oförstående, oinspirerande äkta män; kvinnor som drabbas av manliga gynekologers nedlåtenhet eller till och med grymma behandling; mödrar som tyngs av skuld känslor och

9. Doris Lessing, »Afterword« i Olive Schreiner, *The story of an African farm* (1968). Finns på svenska: *Farmen i Afrika* (1981).

10. Doris Lessing, *Under huden: Del 1 av min självbiografi fram till 1949* (1996), s 262.

11. Lessing (1996), s 232.

12. Doris Lessing, *Vandra i skugga: Del 2 av min självbiografi 1949–1962* (1998).

kämpar för att kombinera omsorg om barnen med skrivande eller andra intellektuella verksamheter; äldre kvinnors ensamhet och hopplöshet. Det här var hennes barndom. Dessa var de män som hon hade flytt ifrån. Dessa äldre kvinnor, plågade av känslan att inte längre vara behövda när barnen lämnar hemmet, speglar hennes egen mor, som hon knappt står ut med att tänka på: »Hon hade kunnat leva i tio år till [...] om någon hade behövt henne«. ¹³

Det var just dessa exempel på kvinnligt lidande som kvinnorörelsen bara två decennier senare skulle försöka sätta stopp för, genom att förklara att det personliga var politiskt och därför en arena för kamp och förändring. Med förundran såg vi då hur den kvinna som vi beundrade för att hon visat sådana insikter om kvinnors situation nu motarbetade feminismen och avfärdade oss som »hämndgiriga«, »småsinta« och »enfaldiga«. ¹⁴ »Jag har ingenting gemensamt med feminister«, vidhöll hon i en intervju för bara några år sedan, »de verkar utesluta möjligheten att man kan uppskatta män«. ¹⁵ Uppskattandet av män är dock svårt att spåra i Lessings romaner, liksom i hennes memoarer med sina mycket dystra framställningar av relationer mellan män och kvinnor och av mäns svek. Man kan nästan säga att det är Lessing själv som uppfinner

den manshatande feminismen, men att hon i ett slags freudiansk kluvenhet skyr sin egen uppfinning.

För mig förefaller det som om Lessings föraktfulla avståndstagande fann genklang hos många andra kvinnor i hennes egen generation. De som växte upp mittemellan två vågor av kvinnorörelser och som mot alla odds lyckades bli självförsörjande yrkeskvinnor (med vissa begränsningar), framgångsrika (i vissa avseenden) trots hinder och irritament som öppen sexism, sexuella trakasserier, illegala aborter, kärlekspartners uppbrott, äkta mäns svek. Allt detta skedde mer eller mindre på egen hand och genomfördes utan stöd av andra kvinnor. Lessing själv hade också blivit utsatt för sexuell förnedring, svek och plågsamma aborter. Detta väckte inga subversiva feministiska idéer till liv, utan i stället förstärktes hos henne (liksom hos många av hennes jämnåriga) en känsla av kvinnans underlägsenhet.

Förutom vissa heroiska undantag medförde detta alltför ofta att den yngre generationens kvinnor kom att väcka äldre framgångsrika kvinnor avund och missunnsamhet. De upplevde att deras eget stoiska förhållningssätt förkastades av oss yngre feminister, som i stället kollektivt förde en kamp mot de hinder som stod i vår väg. Åtminstone för Lessing framstod det som

13. Lessing (1998), s 195.

14. Lessing (1996) och Lessing (1998).

15. Lessing citerad i Barbara Ellen, i *The Observer* 9 september 2001, s 2.

helt uppenbart att den generation som följde efter henne bestående av unga, arga kvinnor var en samling veklingar. Vi var alltför snara att beklaga oss. Vår framgång – om vi hade någon – var alltför lättvunnen. Om en ung kvinna som med uppenbart välbehag visar upp sin kropp skriver Lessing: »Sorgen över det jag förlorat skar rätt genom mig. Också för att jag visste att jag hade varit minst lika grym och högmodig som den här flickan.«¹⁶ Hon konstaterar också (något resignerat) att äldre kvinnor förlorar sina jämnåriga män till yngre kvinnor och att det är dessa yngre kvinnor som lyckas förföra de äldre männen. Det är en »hjärtslitande orättvisa« som Lessing betraktar som genetiskt förprogrammerad.¹⁷

Till detta förment darwinistiska synsätt läggs emellertid också en nypa freudianism, som föranleder Lessing att ytterligare frikänna män från personligt ansvar: »[de] måste kämpa så hårt för att frigöra sig från sina mödrar, men sedan gör omständigheterna och männens natur fruarna till mödrar så att männen får frigöra sig på nytt«.¹⁸ Lessing både åträdde och identifierade sig med män, men aldrig med sin egen stackars mor. Skräcken för att åldras

i ensamhet, plågad av känslan av att vara »övergiven, oälskad, oönskad«, gjorde att hon enligt egen utsago blev alkoholberoende under en period, då hon vid 39 års ålder hade avvisats av den amerikanske författaren Clancy Sigal.¹⁹ Dessa känslor låg bakom Lessings rädsla för yngre kvinnor, vilka hon gav skulden för sin olycka, och för mig framstår de också som den utlösande faktorn till att hon fullständigt vände politiken ryggen: »Politiken kan man sist och slutligen bara skratta åt.«²⁰ Eller gråta, frestas man att tillägga. Som källa till energi hade politiken övergivit henne. Till sist fann hon andlig tröst mot den besvikelse hon kände över såväl sex som politik i Idries Shas sufistiska lära. Lessings självbiografi avslutas med en redogörelse för en »osympatisk ung kvinna« (med ett spädbarn i barnvagn) som knackar på hennes dörr, en ensamstående mor som »kräver« pengar av henne och som enligt Lessing uttrycker »hatisk avund« mot henne.²¹ Denna hatiska avund förefaller dock åtminstone ha varit ömsesidig.

I romanen *Ljuvaste dröm* återupplivar Lessing minnena från 1960-talet. Föraktet mot politiska ideologier – socialistiska, feministiska såväl som

16. Lessing (1996), s 202.

17. Ibid, s 203.

18. Lessing (1998), s 126.

19. Ibid, s 250.

20. Ibid, s 180.

21. Ibid, s 345.

utopiska – är här oförblommerad. Hon förlöjligar och stereotypiserar dem alla.²² Av en händelse var jag själv en av de unga kvinnor som den medelålders Doris Lessing konfronterades med. Jag tog över hyreskontraktet på hennes lägenhet i Maida Vale 1970. Vid den här tiden var jag alldeles för blyg och osäker som ensamstående mor och nyanländ i London för att egentligen få ut speciellt mycket av mötet. Hon föreföll mig excentrisk. Hon moraliserade över och fördömde dagens ungdom samtidigt som hon visade stort engagemang för kvarterets strykarkatter. Vi betraktade varandra med ömsesidig oförståelse. Jag fortsatte att uppskatta hennes författarskap under det följande årtiondet, men på senare tid har det slagit mig att det kan vara jag som var den »osympatiska unga kvinna« hon beskriver. Jag har dock hört andra feminister i min ålder som mötte Lessing vid denna tid säga att de har undrat samma sak. Utan tvekan visar allt detta på en sammansatt bild.

Den falliska modern

Lessing påstår sig vara upprörd över att *Den femte sanningen* kom att bli »kvinnorörelsens bibel«.²³ Men det var inte Lessing, utan Simone de Beauvoir, som i en inledande fas kom att

tillhandahålla skrifterna, staka ut målet och leva livet (föreföll det) som den oberoende och politiskt engagerade kvinnan. Och det var de Beauvoir som kom att inspirera kvinnor världen över att fundera över sin egen frigörelse. »Kvinnor, ni har henne att tacka för allt«, förkunnade den franska filosofen Élisabeth Badinter då hon talade till de fem tusen personer som deltog på begravningen av de Beauvoir, som insomnat i en ålder av sjuttioåtta år, i Paris 1986. Badinter är en av dem som gärna förkroppsligar historien i enskilda individer.²⁴

Det andra könet var en kontroversiell bok, inte minst i Frankrike. Det är dock sällan en sådan bok får en sådan genomslagskraft under så lång tid som *Det andra könet* fick. Den sålde 22 000 exemplar första veckan efter utgivningen 1949 och den säljer och debatteras alltjämt i dag, snart sextio år senare. Framför utkristalliserades en maxim från de hundraåtals sidor som Beauvoir fyllt med insikter om kvinnors situation utifrån historiska, filosofiska, psykologiska, antropologiska, biologiska, biografiska och ekonomiska rön: »Man föds inte till kvinna, man blir det«.²⁵ I denna tillblivelseprocess, får läsaren veta, görs kvinnan till »objekt och byten« för mannen i stället

22. Doris Lessing, *Ljuvaste dröm* (2003).

23. Lessing (1998), s 293.

24. Episoden beskrivs i Deirdre Bair, *Simone de Beauvoir: En biografi* (1990).

25. Simone de Beauvoir, *Det andra könet* (2006), s 325.

för »ett suveränt subjekt«. Kvinnor erkänns ännu inte av män som »fria och autonoma« varelser«. de Beauvoirs syfte var att slå fast att en kvinnas beteende inte bestäms av hennes hormoner, utan snarare »av hennes situation«: hur hon uppfattar omvärlden och hur omvärlden uppfattar henne. de Beauvoir lyfte fram »den frigjorda kvinnans situation«, som måste vägra att »begränsa sig till sin roll som hona eftersom hon inte vill stympa sig«, men samtidigt måste vara medveten om att »det skulle också vara en stympning att förneka sitt kön«. ²⁶

Precis som hon själv ville ha det blev de Beauvoirs liv ett försök att of-fentligt komma ut ur detta dilemma. Hennes levnadssätt gjorde henne legendarisk också bland de kvinnor som inte läste hennes böcker. de Beauvoirs symboliska närvaro vid den här tiden som »frigjord« kvinna som *valt* att leva ensam och valt bort en konventionell familjebildning för att i stället leva ett sexuellt frigjort och oberoende liv, blev mycket betydelsefull för många av dem som jag kände bland efterkrigs-generationens kvinnor. Hennes självbiografi i fyra delar, de polemiska romanerna (som alla kretsade kring hennes eget liv och hennes egen samtid), glamouren kring det parisiska bohemlivet och inte minst den medieuppmärksamhet som riktades mot existentialismens kung och drottning (Jean-Paul Sartre och henne

själv); allt detta kom att göra henne till en ikon.

Många av den andra vågens feministerna har i liknande ordalag vittnat om den stora betydelse som Simone de Beauvoir hade för dem i unga år. »Jag överväldigades av en önskan att bli som hon«, minns Lisa Appignanesi från sin tonårstid i 1960-talets Kanada. Sylvia Lawson minns sin förtjusning då hon som ung medelklassmor i Sydney (min egen hemstad) under 1960-talet upptäckte *Det andra könet* och diskuterade boken med sina vänner: »[Vi] var tacksamma, imponerade, fulla av vördnad och upprörda [...]. [Hennes] kritik öppnade fönstren och släppte in frisk luft. Vi ropade *ja*«. »För oss, 1960-talets unga kvinnor, som kom att engagera oss i kvinnorörelsen på 1970-talet, var hennes sätt att leva inspirerande, och vi studerade det ingående för att hitta uppslag till hur man kunde leva på ett annat sätt än det gängse«, menar Ann Curthoys, en annan av mina australiensiska jämnåriga. Vidare menar Curthoys att de Beauvoir »visade på konsten att leva«. För Kate Millett blev *Det andra könet* en tändande gnista i 1960-talets New York: »Det var som att höra sirenernas sång.« »Genom att ta sig an uppgiften att skilja kvinnlighet från feminitet pekade Simone de Beauvoir på en ny och förändrad möjlighet – rörelsen från passivitet till frihet«, instämmer Sheila Rowbotham i en av den

26. Ibid, s 791, 37, 698 och 792.

brittiska feminismens viktigaste texter, *Manssambälle och klassambälle: Kvinnans dubbla frigörelse*.²⁷

de Beauvoir må ha varit en idealiserad moder som Appignanesi påminner oss om. Men hon var nog aldrig allmängiltig och lätthanterlig: från att ha varit en idol till att uppfattas som obekvämt under den tid då feminismen återuppstod på 1970-talet som kollektiv kraft och analytiskt system. Många feminister var snabba med att förpassa de Beauvoir till historiens skräphög och föreföll ha glömt bort att de en gång hade vänt sig till henne för inspiration. Germaine Greer var en av dem. Hon beskriver de Beauvoir som »motbudande mansorienterad«, trots att hon själv i *Den kvinnliga eunucken* i princip hade parafraserat henne – det var de Beauvoir som var först med att beskriva femininiteten som ett »mellanting mellan hane och kastrat«.²⁸ Under den solkiga kampen mellan diverse franska feminister kallade lacanianen Antoinette Fouque de Beauvoirs feminism för en »icke-skillnadens feminism« och »kvinnoförtryckets främsta trumf-

kort«!²⁹ Luce Irigaray sade ungefär detsamma. Den mer vidsynta Angela Carter angrep de Beauvoir på ett mer godmodigt sätt ur den »tänkande kvinnans« perspektiv: »Varför ska en trevlig flicka som Simone fjäska för en gammal stofil som J-P?«³⁰

För mitt syfte förefaller det helt nödvändigt att utforska hur politiska såväl som personliga erfarenheter överförs mellan generationer och lyfta fram arvet efter de Beauvoir, detta även om hon kom från ett helt annat kulturellt sammanhang än det angloamerikanska som dominerade i Storbritannien. Det beror inte bara på hennes stora inflytande på min generation, utan också på hennes eget intresse för identiteternas och de personliga relationernas betydelse för upprätthållandet av det politiska engagemanget. Hon ville ta vara på ögonblicket. Men samtidigt föresatte hon sig att nedteckna livets alla »lidelser och besvikelser« i förhoppningen att kunna utgöra en förebild och resurs för andra.³¹

Häri genom understryks svårigheterna med detta slags projekt; att an-

27. Lisa Appignanesi, *Simone de Beauvoir* (1988), s 2; Sylvia Lawson, *How Simone de Beauvoir died in Australia* (2002), s 153 f; Ann Curthoys, »Adventures of feminism: Simone de Beauvoir's autobiographies, women's liberation and self-fashioning«, i *Feminist review* nr 64 (2000), s 11; Kate Millet citerad i Penny Forster och Imogen Sutton (red) *Daughters of de Beauvoir* (1989), s 20; Sheila Rowbotham, *Manssambälle och klassambälle: Kvinnans dubbla frigörelse* (1976), s 24.

28. de Beauvoir (2006), s 325.

29. Fouque citeras i Deirdre Bair, *Simone de Beauvoir: En biografi* (1991), s 692. Se även Toril Moi, *Simone de Beauvoir: Hur man skapar en kvinnlig intellektuell* (1996), s 239–242.

30. Angela Carter, »Colette«, i *Nothing sacred* (1982), s 176.

31. Simone de Beauvoir, *Världen öppnas* (1986).

vända självbiografin för att utforska de radikala lidelsernas föränderlighet. Hon levde politiken på ett så personligt och samtidigt så offentligt sätt: ofta självkritisk, alltid engagerad (åtminstone från och med trettioårsåldern) i sin strävan att ge en röst åt dem som kämpade mot kolonialism och förtryck och (från och med fyrtioårsåldern) tydlig med att mycket av det som hon ville förmedla härrörde från hennes »villkor som kvinna«. Hon gav sitt stöd åt 1970-talets kvinnorörelse och dess protester (vid det laget var hon redan över sextio). Samtidigt skrev hon skarpsinnigt om sin skräck inför det kvinnliga åldrandet. Det kan framstå som förbryllande att de kvinnor som stod i sådan skuld till Beauvoirs tänkande och uppbackning senare skulle bli så kritiskt inställda till henne. Lessing kom på kant med feministerna, som upprepade hennes egen kritik av män och deras beteende, men feministerna kom på kant med de Beauvoir, som praktiskt taget hade lagt grunden för och senare anslutit sig till deras sak. Varför det? Framför allt på grund av de motsättningar som hon så öppet visade upp när hon gjorde sitt privatliv till någonting offentligt. Hon var helt enkelt hotfullt nära. Men just dessa motsättningar utgjorde också den

drivkraft som höll hennes intellektuella och politiska engagemang vid liv.

Pendelrörelsen mellan utlämnande och undanglidande, det dokumentära och det självbedrägliga, sätter sin prägel på alla försök att göra det personliga politiskt, eller att beskriva det politiska livet på ett personligt sätt. Men mot-sägelseerna i de Beauvoirs självbiografi, som hon själv knappt erkänner, gör henne till en särskilt tacksam måltavla. Den kvinna som värdesatte sin »självständighet« högre än allt annat och som uppmanade kvinnor att inte ta skydd bakom männen, underordnade sig samtidigt i parförhållandet: »Jag kände mig underlägsen Sartre [...] men detta besvärade mig inte på minsta sätt; jag fann det tvärtom skönt att kunna sätta honom högre än jag satte mig själv.«³² Den som exponerat och så djärvt kritiserat det symboliska underordnandet av det »feminina«, idealiserade nu helt okritiskt det maskulina och sökte mannens uppskattning.³³ Alliansen med Sartre krävde ständiga ansträngningar och uppoffringar, den orsakade smärta men gav henne också styrka.³⁴

Nog finns det gott om frånvaro och uppoffringar i de Beauvoirs memoarer (som koncentrerar sig mer på Sartre än på henne själv), men detta var sam-

32. Simone de Beauvoir, *För en tvetydighetens moral* (1992) och Simone de Beauvoir, *De bästa åren* (1984), s 29.

33. de Beauvoir (1986).

34. Se Margaret Walters, »The rights and wrongs of woman«, i *The rights and wrongs of woman*, (red) Juliet Mitchell och Ann Oakley, (1976), s 369; Mary Evans, »Lies, all lies: Auto/biography as fiction«, i *Missing person: The impossibility of auto/biography*, (1999), s 40.

tidigt en strategi som fungerade som en ständig motivationskälla i hennes livsverk. de Beauvoir vill inte vara Sartre, hon tävlar inte med honom, men hon är övertygad om att hon måste ha honom. Hon fantiserar om fulländning genom honom (och är både medveten och omedveten om det infantila och skenbara i denna fantasi). Och på något sätt fungerade detta för henne, om än inte utan vändor över hans otrohet och försummelse. Många feminister betraktade de Beauvoirs dyrkan av Sartre som ett »svek«. Men denna dyrkan måste också ses i ljuset av den kraft hon hämtade ur förhållandet: kraften att skriva och handla under omständigheter som krävde stort mod.

de Beauvoir kämpade för sexualupplysning och aborträttigheter för kvinnor på 1940-talet – en tid då illegala aborter och tillhandahållande av preventivmedel bestraffades hårt. Tre decennier senare, när abort alltjämt var illegalt i Frankrike, upplät hon sitt hem åt abortingrepp.³⁵ När utdrag ur *Det andra könet* publicerades i (de Beauvoirs, Merleau-Pontys och Sartres) tidskrift *Les Temps Modernes* 1949 utlöste detta en storm av obscena angrepp mot henne runtom i Frankrike. På 1950-talet blev hon och Sartre utstötta, angripna och till och med utsatta för bombhot på grund av deras obändiga stöd för den algeriska frihetskampen och avslöjande

av våldtäkter och tortyr begångna av franska soldater i Algeriet. Det var först på 1960-talet som hon kunde glädja sig åt en opinionssvängning och demonstrationer som krävde »fred i Algeriet!« i Paris: »[...] vad jag kände mig väl till mods! Ensamheten är som döden, och här i den varma kontakten med andra människor levde jag upp.«³⁶ de Beauvoirs radikalism kom också att öka med åldern. Under sina sista femton år ägnade hon sig huvudsakligen åt att kämpa för kvinnors rättigheter, även om hennes livs stora illusion – den om enhet med Sartre – bestod fram till slutet.

Den styrka och auktoritet som de Beauvoir upplevde sig få genom alliansen med Sartre har, som vi sett, förvånat senare tiders feminister. Men redan dessförinnan hade bilden av henne som självständig kvinna hunnit inspirera kvinnor över hela världen. Särskilt lästa kom hennes självbiografiska skrifter att bli. *De bästa åren* hade 40 000 förhandsbeställda exemplar innan den kommit ut 1960. Under sent 1960-tal avslutade de Beauvoir vid femtiotre års ålder sin tredje del av sin självbiografi med att skriva om något som länge plågat henne: ångesten och rädslan inför åldrandet. Hon avskydde sitt utseende, saknade en man i sitt liv (medan hon tvingades bevittna hur en lång rad unga kvinnor tävlade om Sar-

35. Moi (1996), s 244.

36. Simone de Beauvoir, *Världens gång* (1989), s 414.

tres uppmärksamhet) och hade förlorat hoppet om att återigen få känna passion och åtrå. Hon beklagar sig: »Om denna tystnad skall fortsätta, vad den förefaller mig lång, min korta framtid.«³⁷ Detta varade inte för evigt. Tio år senare hade hon visserligen ingen ny man, men hon hade funnit en ny kärlek (i Sylvie le Bon, en trettioårig yngre kvinna), hade nya projekt på gång och kunde på nytt identifiera sig med feminismen. »Jag har förändrats«, sade hon, »jag har verkligen blivit feminist.«³⁸

För att ta itu med åldrandets fasor satte Beauvoir igång med sitt andra stora teoretiska verk *Ålderdomen*, som publicerades 1970. Återigen kontrasterar hon den marginaliserade Andra (som nu är den åldrande) gentemot normen (den unge mannen). Liksom förut hävdar hon att de nedvärderande betydelse som ges denna utstötta Andra inte har någon kroppslig grund, utan är ett resultat av kulturell nonchalans och nedvärdering: människan lever inte i ett naturtillstånd. Samtidigt dyrkar hon och identifierar sig (i likhet med Sartre) med ungdomen. Å ena sidan: »Vi måste sluta upp med att lura oss själva [och känna igen oss själva i] denne gubbe, denna gumma.«³⁹ Å andra sidan

avskydde hon den åldrande kroppen, särskilt den åldrande kvinnokroppen och alldeles särskilt sin egen. Utan särskilt mycket medlidande porträtterar hon den äldre, övergivna kvinnan i sina romaner, hon föreställer alltid sig själv som ung kvinna, hon försöker till och med att i drömmen förneka sin ålder: »När jag sover drömmer jag ofta att jag är femtiofyra år [vilket hon var då], och att jag slår upp ögonen och är trettio: »Vilken hemsk mardröm jag hade!«, tänker den unga kvinna som falskeligen har vaknat.«⁴⁰ Det är talande att de Beauvoir inte föraktar unga kvinnor och deras drömmar, vilket Lessing gjorde i sitt författarskap, utan i stället tillrättavisar den äldre kvinnan för hennes vanföreställningar och självbedrägeri.⁴¹ de Beauvoirs kulturellt ringaktade feminina själv konfronterar inte, utan insisterar snarare på, sin samhörighet med en man. Samtidigt är hennes åldrade jag inte ute efter att kritisera de yngre. I stället skapar hon en ny samhörighet med en yngre generation (en kvinna och en rörelse), vilket gör henne ung och gammal på en och samma gång.

de Beauvoir, som inkarnerade kvinnans autonomi, kunde omöjligt leva

37. Ibid, s 479.

38. Simone de Beauvoir, »Today I've changed – I've really become a feminist«, i *Seven Days* 8 mars 1972, s 3.

39. Simone de Beauvoir, *Ålderdomen* (1976), s 11 f.

40. de Beauvoir (1989) s 477.

41. Lessing (2003); Simone de Beauvoir, *La femme rompue* (1968).

utan en partner; denna taleskvinna för de äldre svåra situation omgav sig själv med ungdom; denna feminist, som hade kvinnornas vänskap och kärlek, talade aldrig öppet om sina lesbiska erfarenheter (även om hon offentligt stödde lesbiska kvinnor). Hon behövde och fann nära vänner – en ställföreträdande »familj« – och trivdes bäst med en liten grupp eller social rörelse omkring sig. Detta var källan till hennes intellektuella och politiska kraft. Hon irrade sig genom sina egna motsägelser och exponerade snarare än dölde dem. De motsägelser som oavbrutet fångade de Beauvoirs lidelse och värv – som först idealiserades, sedan avfärdades och till slut återigen anammades – förtjänar fortfarande att uppmärksammas. Som vi har sett var det de Beauvoirs liv som inspirerade kvinnorörelsen vid slutet av sextioalet då feministerna lånade den amerikanska nya vänsterns slogan »Det personliga är politiskt«. Att under denna tid ställa det personliga och intima i centrum var inte självklart. De flesta kvinnor hade fortfarande att lära sig att deras kroppar, sexualitet, intellekt, erfarenheter och smak inte var löjliga eller skrattretande och att man inte måste dölja dem eller efterlikna män. Kvinnor som hade velat uppfatta sig som autonoma aktörer under tiden kring 1960-talet måste byta kön i sina drömmar. Kvinnors nyfunna kollektiva

engagemang i sina egna liv var dock inte främst ett sätt att uppmuntra individuellt avancemang, något som vanligen betraktades som moraliskt förkastligt. Syftet var snarare att få kvinnor att stå emot den sexism som inskränkte deras fullständiga deltagande på den politiska arenan och samtidigt utvidga denna arena till att också innefatta kvinnors politiska frågor.

Striden om orden

Ingen har fångat motståndets nakna, avgörande ögonblick bättre än Sheila Rowbotham. I *Promise of a dream*, som utkom 2000, redogör hon för sin egen radikaliserings som inleddes fyra decennier tidigare.⁴² Arvet efter det tumultartade 1960-talet, då välstånd och förändring verkade kunna präglade allt, hade vid det laget blivit ett slagfält. I dag är sextioalet idealiserat och väcker såväl ömsint nostalgi som avsky. Men ännu oftare avfärdas decenniet som de ansvarslösa, självupptagna drömmarnas sista dagar. »Tillbakablickandet har blivit en rebellisk handling«, skriver Rowbotham, allteftersom radikala idéer som en gång inspirerades av verkligt jämlikhetssträvande rörelser kommit att ompaketeras och bli varufierade, renade och ofarliga.⁴³

Utmärkande för Rowbothams skildring av sin rastlösa resa genom sextioalet är löftet om en feminism som över-

42. Sheila Rowbotham, *Promise of a dream: Remembering the sixties* (2000).

43. *Ibid.*, xv.

skrider gränserna mellan det offentliga och det privata. Hon gör det inte i syfte att förlora sig själv i det politiska spelet, inte heller för att förkasta det, och minst av allt med avsikten att hålla fram sitt eget liv som förebild. Syftet är snarare att återuppväcka sitt unga jag för att bättre förstå det som nu kan förefalla som en plötslig framväxt av en hel social rörelse av kvinnor – även om hon är medveten om att dess glansdagar är förbi. Kvinnor som hon själv, som befann sig mitt i en pulserande kulturell förändring och deltog i militanta politiska aktioner mot nyss synliggjorda orättvisor, våldshandlingar och kränkningar både när och fjärran, känner sig vilsna inför den underkastelse som det »feminina« ödets fullbordande krävde.

Skrivarbegåvningen, den stora infallsrikedomen, det ständiga självbeskådandet och en nit som kan förklaras med hennes metodistbakgrund; allt detta gjorde att Rowbotham fungerade som en katalysator för andra kvinnor i Storbritannien vid denna tid. Detta kunde verka något förvånande med tanke på hennes anspråkslösa skrivsätt och det faktum att de betänkligheter hon uttryckte ofta tystades ned av de enkelspåriga människor vars handlingskraft hon beundrade, men kom att bli ovärderligt då hon kunde formulera det politiska livets motsägelsefullhet och tvivel just vid den tidpunkt då en växande mängd kvinnor efterfrågade det.

Detta var den sexuella revolutionens decennium, då inskränkningarna kring kvinnors sexualitet började luckras upp, men Rowbotham var ändå, i likhet med många andra av oss, ovetande om det mesta som hade med sex att göra: »Jag var inte den enda som kryssade utan kompass mellan frigiditetens fruktade Skylla och nymfomanins förödmjukande Karybdis.«⁴⁴

Då hon 1961 blev en av Oxfords elitstudenter var hon heller inte ensam om att upptäcka de sluga metoder med vilka den som inte var man eller överklass nedvärderades och sattes på plats. De kvinnliga studenterna blev ständigt föremål för männens flinande, de utestängdes alltjämt från studentkåren och omgärdades av stränga restriktioner på de särskilda kvinnoakademierna. Sheila räddades från fullständig alienation i denna miljö genom mötet med några äldre historiker på vänsterkanten som tidigare varit medlemmar av kommunistpartiet, Richard Cobb, Bridget och Christopher Hill och framför allt Edward och Dorothy Thompson. Deras forskningsintresse kretsade kring människor som saknade makt, inte den tråkiga storpolitik som hon tvingades studera på de flesta kurser hon läste. Hennes nya mentorer visade henne vägen till en icke-dogmatisk marxism som uttryckte den nya vänsterns öppnare och kreativare intellektuella klimat. Samtidigt drogs Rowbotham till 1960-

44. Ibid, s 48.

talets mer introspektiva motkulturella strömningar, som rymde såväl hedonism som avståndstagande från girighet och konkurrenstänkande.

Rowbothams socialistiska tänkande vidareutvecklades då hon vid nitton års ålder inledde ett förhållande med en ung marxistisk ekonom, Bob Rowthorn. Detta förhållande skulle vara i några år. Rowthorn gjorde henne bekant med såväl då allttjämt förbjudna sätt att skaffa preventivmedel som den nya generation som hade tagit över *New left review*: Perry Anderson och Robin Blackburn. Hon avskydde dock de sekteristiska striderna mellan de olika trotskistiska fraktioner som hon kom i kontakt med, särskilt när hon under en kort period 1964 var medlem av Hackney Young Socialists. Dessa erfarenheter gjorde henne allt framgent skeptiskt inställd till (socialistiska) »avantgardegrupper«, vilkas strategi hon uppfattade som ett påtagligt ineffektivt sätt att väcka människors engagemang för progressiva syften. Hon såg dessutom strategin som riskabel, eftersom den sådde frön till maktfullkomlighet och maktmissbruk. Tankar som dessa var vanliga inom den andra vågens feminism, och Rowbotham skulle vidareutveckla dem femton år senare i sin inflytelserika kritik av leninismen i *Beyond the fragments*.⁴⁵

Rowbotham rycktes med i 1960-talets aktivismvåg, ställde sig bakom fack-

föreningsrörelsens kamp, lärde känna radikala aktivister i tredje världen och engagerade sig i solidaritetskommittén för Vietnam. Samtidigt vittnar hennes dagboksanteckningar om den ena kärlekssorgen efter den andra. Gång på gång ställdes hon inför den frustration som tycktes oundviklig i heterosexuella förbindelser. De ständiga förödmjukelser som det innebar att vara kvinna, alltifrån nedsättande sexualiserande kommentarer till marginalisering i männens samtal, skildes ändå i hög grad från hennes politiska aktivitet. Det var först i efterhand som det gick upp för henne för henne att hon redan då haft en känsla av att någonting var fel, men ännu inte haft ord för att kunna uttrycka »det tragiska i den könsmissiga skiljelinjen och hur den hade stympat mig«. ⁴⁶ Rowbothams aktivism resulterade i att hon som enda kvinna valdes in i redaktionsrådet för *Black dwarf* några månader efter tidskriftens grundande 1968.

Året hade inletts med att den amerikanska militärens moral nått botten i Tetoffensiven. De allt starkare vänsterrevolutionära vindarna nådde orkanstyrka i maj, då franska studenter ockuperade Sorbonneuniversitetet. Deras revolt spred sig under några osannolika månader till över nio miljoner franska arbetare, som krävde bättre arbetsvillkor. Men även om studenterna krävde

45. Sheila Rowbotham, Lynne Segal och Hilary Wainwright, *Beyond the fragments* (1980).

46. Rowbotham (1976), s 33.

samhällsförändringar fick Rowbotham, när hon (i samband med grundandet av Revolutionary Socialist Students' Federation) talade till dem på ett podium iförd moderiktig minikjol, erfara en »revolutionär« sexism som gjorde henne till »föremål för förlöjligande«: »Det var som en mardröm [...]. På något sätt lyckades jag genom vislandet och skratten tala om den högre utbildningens underfinansiering.«⁴⁷

Aktivismen hade tvingats på kvinnorna; ett fönster hade åter öppnats och ut flög än en gång feminismens anda. Men ännu en tid skulle spontana möten kvinnor emellan mest ske på toaletterna, minns Rowbotham, och hon kände sig alltmer begränsad och »tillintetgjord« av sina manliga kamrater i vänstern.⁴⁸ Hon var kvar på *Black dwarf* tillräckligt länge för att kunna beställa och skriva artiklar för ett nummer som förkunnade »den stridbara kvinnans år« (*The year of the militant woman*), som utkom 1969. I förberedelserna inför numret läste hon Lessing och de Beauvoir i jakt på idéer om hur kvinnors personliga erfarenheter skulle kunna föras in i politiken. Hon intervjuade också strejkande sömmerskor från Fordfabrikerna och andra stridbara arbetarklasskvinnor som, vid sidan av kvinnliga gerillakrigare i Vietnam, tjänade som tidiga fö-

rebilder för kvinnorörelsen. »Jag hade blivit kvinna«, skrev hon senare: »När orden tog form på papperet kändes det som om jag hade nått klarhet.«⁴⁹

Många andra kvinnor gick andra vägar fram till denna klarhet. År 1969 skrev den karismatiska australiensiskan Germaine Greer *Den kvinnliga eumucken* som, både trots och tack vare sitt prickskytte mot kvinnor och feminis- men, genast blev en bästsäljare. Under samma år bildades den första gruppen för kvinnors frigörelse i Storbritannien, ett år efter att en liknande grupp hade bildats i USA, samtidigt som den första nationella konferensen för kvinnors frigörelse planerades. För en gång skull, påpekar hon syrligt, hade tvärsäkra förutsägelser i en vänstertidskrift visat sig slå in; 1969 hade verkligen inneburit en pånyttfödelse för Storbritanniens stridbara kvinna.⁵⁰ Under sitt arbete med en artikel för *Black dwarf* senare samma år, »Cinderella organizes buttons«, som skulle sammanfatta hennes åsikter, insåg Rowbotham att hon inte orkade försvara sina ståndpunkter inför ett till övervägande del fientligt inställt redaktionsråd enbart bestående av män. I stället sade hon upp sig och föreslog i sitt uppsägningsbrev att männen, om de ville förstå varför det var så svårt att diskutera det hon skrivit om kvinnor,

47. Rowbotham (2000), s 188.

48. Ibid, s 190.

49. Ibid, s 209.

50. Ibid, s 252.

skulle lägga två minuter på att försöka »föreställa sig att de hade fittor«.

1969 var också det år då Rowbotham började skriva sin första bok, *Kvinnor; motstånd, revolution*, i vilken hon undersökte hur kvinnor historiskt sett hade lyckats utbilda sig och kämpa för ett bättre liv. Tidpunkten var välvald och hennes tankar kom att inspirera kvinnor över hela världen. Hon hade alltid framhållit sina föregångare, att hon inte så mycket gick i spetsen för något som förvaltade och vidareutvecklade ett arv. Ett decennium senare tilldrog sig hennes politiska idéer dock inte längre något större intresse, samtidigt som hon själv i viss mån hade antagit nya utmaningar.

Antingen vi vill det eller ej så är vi sjuttioårsfeminister mormödrar till dagens unga generation, så kanske borde vi kasta oss in i cyberkulturen och börja skriva egna bloggar för att hjälpa motståndet och oliktänkandet på traven. Rowbotham påpekar intressant nog att det år 1969 bara var

ett fåtal äldre kvinnor som deltog på planeringsmötena för den första konferensen för kvinnors frigörelse, till exempel Lucy Waugh, som i sin barn-dom hade kommit i kontakt med Sylvia Pankhurst, den berömda socialisten som varit suffragett under den första vågens feminism. Rowbotham skriver: »Denna generation äldre kvinnor var våra politiska mormödrar, som stod oss närmre än våra politiska mödrar: de var vänsterkvinnorna i generationen före oss. De hade ut kämpat sina egna strider för att bli självständiga politiska aktivister och betraktade »kvinno-stämpeln« som begränsande; men för oss var den frigörande.«⁵¹

Äldre personers identifikation med yngre avfärdas oftast som ett förnekande av åldrandet. Men som till exempel Simone de Beauvoir har visat oss har vi ett mer komplicerat förhållande till tiden än så.

*Översättning från engelskan
av Helena Tolvhed*

---

51. Ibid, s 252 f.